

Tečno učilo.

K a z a v n i p o d u k.

Rudstva.

S n o v a. Il (ilovica); kamnje, kremen, apno, sol; žveplo, šota, premog; kovine; železo, svinec, kotlovina (kufer), cin, živo srebro, srebro, zlato.

U č b a. Rudstvo imenujemo sploh stvari, ktere ne živé, ne občutijo in se ne gibljejo. Rudstvo ne rase, ampak se le vekša s tem, da si po zunanjem nabira enakih delov. — Il je čista perst ali zemlja, ki se v vodi ne razpusti, temuč se le omeči. V ognji pa il oterdne in se rabi za mnoge posode, peči i. t. d. — Kamnje je oterdnena zemlja. — Kremen ni nič drugega, kakor debel pesek iz vode. — Apnenec se rabi za zidanje in za apno. Kako se apno naredi? Čemu je apno? — Sol ima razjedin okus, in se v vodi raztopi. Dobiva se iz zemlje, pa tudi iz solnih virov in iz morske vode. Čemu je sol? — Zveplo se dobi ali čisto v zemlji, ali pa se pridobuje iz drugih rudnin; je rumeno, gori z višnjevim plamenom in ima zadušljiv duh. Rabijo ga za smodnik in žveplene klinčke, pa tudi za zdravila. — Šoto režejo na močvirnih krajih, in jo rabijo za kurjavo. — Premog je čeren, terd, lomljiv in nekoliko smolnat kamen, kateri tudi gori, in se rabi za kurjavo. Na Kranjskem kopljejo premog v zagorskih hribih. — Kovine se nahajajo v zemlji ali čiste, ali pa so zmešane z drugimi rečmi; so težke, in se svetijo; v ognji pa se raztopé, in jih lahko kujejo, krivé in raztegujejo. — Železo je naj bolj terda in naj bolj koristna kovina. Čemu je železo? Kaj je železno? — Svinec je mehek, se v ognji zelo rad raztopi, in je zelo težek. Kaj je svinčeno? — Kotlovina je rudečkasta, raztegljiva in prav močna kovina, ktera na zraku rada zarujevi in zazeleni; tak zelenec je hud strup. Kaj delajo iz kotlovine? — Cin je naj bolj lahka kovina. Rabi se za različne posode in za cinjenje. — Živo srebro je tekoče, suho in belo. Rabijo ga za ogledala, za zrakomere ali vremenike in gorkomere. V Idrii na Kranjskem je imeniten rudnik, kjer živo srebro kopljejo. — Terdo srebro je lepo svitlo belo in zelo raztegljivo; mešajo ga pa večidel tudi s kotlovino. Iz srebra kujejo denarje, kak-

šne? ktere? Kaj je še sreberno? — Zlato je naj drajša in terpežna kovina; je svitlo rumeno, in se dobiva čisto, pa tudi zmešano z drugimi kovinami. Iz zlata kujejo zlate ali cekine. Kaj je še zlato? — Pregovor pravi: „Sreberno lepo, zlato še lepše“. Zlato lepo, pamet lepša. Kaj je to?

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Karol je šel k svojim očetom, in za njim nastopi Ljudovik Pobožni. Od začetka je storil, kar je mogel, da bi bil nadaljeval, kar je začel njegov slavni sprednik. Odjenjala pa je njegova skerb za šolo; silne domače britkosti ranile so njegovo serce. Concil v Parizu ga je opominjeval, da naj skerbí, da se ne razgubi ves njegov trud in trud njegovega sprednika. Zastonj; hudobni sinovi obrnili so orožje zoper lastnega očeta. Očetu serce žalosti počí; vojske vendar ne potihnejo. Tudi potem, ko so Karolingarji odmerli, svet ni vžival mirú — naj manj pa Italija. Prederzni stranjšaki spodrivali so se, uplenovali so stol sv. Petra, na katerem so sedeli nekaj let naj nevrednejši možje. Od juga pa so pritiskali Greki in Saraceni, od severja pa Madjarji. Tačas so požigali in morili ob enem tudi Normani po Francoskem, Angleškem in Nemškem; hude boje pa je tudi imela Nemčija s Slovani in Madjari. Pač žalostni čas — tako imenovani barbarski srednji vek — segajoč od bratovskih vojska med Karolingarji noter do 11. stoletja. V takih žalostnih časih šolstvo ni moglo veselo rasti. Rim je bil v verige zakovan, škofje in opati so pa vojaške službe opravljali; menihi in dušni oskerbniki so se mogli spriditi. Huje se pač ne more goditi, kakor se je godilo tačas, ko so za visoke in nizke cerkvene službe barantali in so ljudi vsilovali v službo in čast, ki niso bili sposobni za naj slabejše cerkvene službe. V resnici žalostni časi za kerščanstvo v zahodu! Če se pa obrnemo na vzhod, vidimo podobo malo prijaznejšo od zahoda. Od kar je bil Carjigrad zidan, je država vladala in onjavila — vse cerkveno, tedaj tudi ljudsko šolo, ktera se je bila za Konstantina Velikega popolnoma pokristjanila. Kakor je odmerlo v svetnih rokah vse cerkveno življenje, tako